

cigánytánc

A cigányok tánc kultúrájának viszonylagos egységéről csak kisebb területeken belül lehet szó, mert tánc kincsük regionálisan módosulva kapcsolódik a befogadó népekével, s rendszerint e népek régibb hagyományait alakítják sajátos előadásmódjuk szerint. A Balkánon a lánctáncok régibb formáinak s bizonyos rituális táncoknak a hordozói. A Kárpát-medencében szóló férfi- és páros táncok, valamint fegyvertáncok archaikus formáinak őrzői, alakítói, vagyis tánc kincsük alapvonásaiban igazodik az itt élő népek eléggé egyívású régi táncaihoz. Törzsek vagy foglalkozások szerint legfeljebb a tánc hagyományok őrzésének intenzitása, asszimilációjuk foka szerint vannak kisebb különbségek. Tánc kultúrájuk regionális eltérései inkább a helyi parasztlakosság táncainak régibb – sokszor már elfelejtett – rétegéhez való alkalmazkodásukról tanúskodnak. A Duna menti ún. román cigányok pl. bizonyos balkáni lánctáncformák hordozói, a Felső-Tisza vidékiek a pásztortáncokkal rokon *botoló*ban jeleskednek, Erdélyben pedig a friss csárdás régies, összefogódzás nélküli formáját (*cigánycsárdás*, csingerita) tartják jellegzetes cigánytáncnak. A K-európai paraszti táncfolklór sok régi elemének megőrzését mutatja az is, hogy a parasztság „cigány” „cigányos” pejoratív jelzője gyakran saját volt hagyományai elavultnak ítélt elemeire vonatkozik, amelyek fokozatosan a cigányok használatába kerültek át. A cigányok ugyanakkor minden új divat gyors befogadói és asszimilálói, tánc kultúrájuk ma is eleven, változik, fejlődik éppúgy, mint zenéjük. – Táncéletük teljesen spontán, nem a zárt paraszti szokásrend szabályai szerinti → [táncalkalmak](#) keretében zajlik. Náluk bármikor, bárhol, bármely napszakban sor kerülhet táncra, munka közben csakúgy, mint a halottvirrasztás szüneteiben. Szervezett zenés táncalkalmaik (cigánybál, cigánylakodalom) viszont a helyi parasztság szokásgyakorlatához illeszkednek. Táncaiknak sajátos színt ad a kezdetleges zenekíséret, mely a vokális tánc kíséreti módoknak s a spontán zenélés szükségmegoldásainak, a hangszer- és zenekar-imitációknak egész sorát őrizte meg vagy fejlesztette ki (→ [bögzés](#), → [pergetés](#)). Cigányzenekari kíséretet saját táncaikhoz ritkán s csak a zeneileg fejlettebb magyar cigányok alkalmaznak. A cigánytáncok általános előadási sajátossága az az elemi erejű, túlfűtött, olykor az eksztázisig is fokozódó átélés, amellyel ma már szinte csak az Európán kívüli természeti népek körében találkozunk. Az érzelmi, hangulati fűtöttség az arcjátékban, hangkitörésekben éppúgy megnyilvánul, mint a lazább, szertelenebb magatartásban és mozgásmódban, valamint az obszcén mozdulatok, gesztusok gátlástalan alkalmazásában. – A mo.-i cigányok körében élő táncok: a → [rókatánc](#), a → [botoló](#), a → [cigánycsárdás](#), valamint a legáltalánosabban jellemző ún. *cigánytánc*. A cigánytánc műfajilag korántsem egynemű kategória: férfi- vagy női szólótáncot és vegyes páros táncot (→ [páros táncok](#)) egyaránt magába foglal, vagyis műfaji összemosódás jellemzi (→ [ugrós](#)). Individuális jellegű, rögtönzött szerkezetű táncforma, mint a Kárpát-medencei táncok többsége. A ♩ = 120–138 tempójú „táncalávaló nótá”-ra (khelimas djíli) járt ♩-os metrumú cigánytánc ritmuskísérete gyors → [dűvő](#) vagy → [esztam](#), ill. ezt imitáló szájbögzés. A főleg csapásoló motívumokból felépülő, a zenéhez nagymértékben illeszkedő ritmikus, virtuóz táncot állandó ujjpattogtatással kísérik. A zene és tánc illeszkedésének

jelölésére használatos → [pont](#) terminológia az Alföld keleti peremén élő cigányok táncaihoz is kapcsolódik. A cigánytánc formai és zenei vonásai révén a régi ugrós-legényes táncsalád tagjai közé illeszkedik, legközelebbi rokonai az *ardeleana*, féloláhos, tehát az erdélyi → [legényes](#) kezdetleges formái. A cigánytánc páros változatában a táncosok összefogódzás, egymás érintése nélkül táncolnak egymással szemben. A férfi virtuóz csapásoló táncát a nő egyszerűbb motivikájú tánca egészíti ki, amelyet elegáns, játékos, olykor érzékinek tűnő harmonikus karmozgás, körzés és ujjpattogtatás kísér. A nő mindig a férfi nyomában táncolva szinte szorítja, akadályozza társát a táncban. Játékosan versengve csalogatják egymást, olykor kifordulnak, „megcsalják egymást”. A régi európai csalogatós (→ [csalogatás](#)) páros táncok primer formáinak egyikét szemlélhetjük a páros cigánytáncban. A cigánytáncra a tánc történeti emlékeink több ízben utalnak a 17. sz.-tól, s a tánczenei források is tartalmazznak táncdallam-feljegyzéseket (Kájoni-kódex, Apponyi, Linus). – Irod. Martin György–Pesovár Ernő: A Szabolcs-Szatmár megyei monografikus tánckutató munka eredményei és módszertani tapasztalatai (Ethn., 1958); Martin György: East-European relations of Hungarian dance types (Europa et Hungaria, Bp., 1965); Pesovár Ernő: Der Tändel-Tschardasch (Acta Ethn., 1969. 1–3. sz.); Martin György: Magyar tánc típusok és táncdialektusok (I–IV., Bp., 1970).

Cigánytánc (Nyírvasvári, Szabolcs-Szatmár m.)

Cigánytánc táncírása

Magyar néprajzi lexikon. Cigány tánc

<http://mek.niif.hu/02100/02115/html/1-1129.html>